

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 április Dokumentum

Bedő Iván: „Orbán Viktor nem diktátor” – Német sajtóvélemények a márciusi magyar alkotmánymódosításról

„Magyarország vezető politikusait a polgárok választották, ahogyan ennek az EU-ban lennie kell. Csakhogy mióta hatalmon vannak, sokan úgy vélik, hogy újra és újra olyan dolgokat tettek, amelyeket az EU-ban így nem szabad.” Lassan mondja a bemondó, hogy a gyerekek is megértsék, hiszen az összefoglaló a Logo című híradóban látható a ZDF tivi képernyőjén, vagyis az egyik német közszolgálati tévé gyermekműsorában.¹ De a lényeg benne van: „Újságírók például nem mindig tudósíthatnak szabadon. Vannak például rádióállomások, amelyek nem kapnak engedélyt folyamatos sugárzásra, mert a főnökeiknek nincs jó véleményük a kormányról, és ezt nyíltan ki is mondják. A kormány azonban el akarja érni, hogy az újságokban, rádióban, tévében az emberek csak jó híreket kapjanak róla. Most pedig Magyarországon a politikusok nagy többsége még azt is eldöntötte, hogy a legfontosabb bíróságnak a jövőben sokkal kevesebb joga legyen. Azért teszik ezt, hogy a bíróság ne tudjon olyan jól részt venni a vitákban és döntésekben. A bíróság fő feladata ugyanis, hogy egészen pontosan ellenőrizze azokat a törvényeket, amelyeket a politikusok hoznak. Nagyon úgy néz ki tehát, hogy a magyar politikusok néha nem tartják magukat az EU közös szabályaihoz.”

A felnőtteket csattanósabb címek igazították el a lényegében hasonló kicsengésű beszámolók élén afelől, hogy március közepén a mértékadó német sajtó többsége miképpen látja a magyar alkotmány sokadik módosítását. Ízelítő: „A magyar kormány meggyengíti az igazságszolgáltatást”,² „Várunk – Európa konzervatívjai magyarázatot követelnek Orbán Viktortól”,³ „Döfés a jogállam szívébe”,⁴ „Magyarország elbúcsúzik a jogállamtól”,⁵ „A magyar kormány be van oltva a kritika ellen”,⁶ „Orbán lerombolja a jogállami kultúrát”,⁷ „Puccs fentről”,⁸ „Amikor megalázták Magyarország alkotmányát”.⁹

Az Alkotmánybíróság jogainak korlátozása támasztotta alá leggyakrabban e véleményeket, de a képzeletbeli második helyre talán a hajléktalanok megbüntetésének a bevezetése került – feltételezhetően az intézkedés abszurditása miatt. A bírálat tárgyát képező változások listáját bármelyik komoly lap olvasója megismerhette. A konzervatív Frankfurter Allgemeine Zeitung internetes változatának tudósításából például az említettekén kívül ezek derültek ki: az Országos Bírósági Hivatalnak a miniszterelnök által kinevezett elnökasszonya bizonyos ügyeket bizonyos bíróságok elé utalhat, megtiltható a választási hirdetés a kereskedelmi médiában, az egyházi státus megadásáról a parlament dönthet önkényesen, a család alkotmányos védelmét azokra a férfi–nő párokra szűkítik, amelyek összeházasodtak és gyermeket nevelnek.¹⁰ A frankfurti lap egy másik cikke, Stephan Löwenstein kommentárja néhány, esetleg más országban is létező paragrafus ismertetése után erre a következtetésre jut: „A probléma az összképből adódik. A kormány belpolitikailag vitatott törvényeket határoz el, és kétharmados döntésekkel a jövőbeli, eltérő többségi viszonyokra is lecövekei őket. Az utóbbi két év gyakorlata azt mutatja, hogy ha

a helyzet úgy kívánja, [a jogszabályokat] gyorsan alkalmazzák is.”¹¹

Az európai politika másik fenegyerekével, Silvio Berlusconi-val vont párhuzamot a balliberális müncheni Süddeutsche Zeitung véleményírója, Martin Winter. Brüsszelben és az európai fővárosokban túl sokan túl sokáig hagyták Orbánt abban a hitben, hogy még a jogállam alapjainak megtámadását is elnézi neki – magyarázta, hozzátéve, hogy Orbán túllépett a már Berlusconi esetében is engedékenyen meghúzott határon, és e mögé csak akkor lép vissza, ha ultimátumot kap Európától: korrekció vagy elszigeteltség. Másokkal egybehangzóan Winter is úgy véli, hogy az EU-szerződésekben szereplő szankciókat igazából senki sem gondolta komolyan, „de most bekövetkezett ez az eset. Orbán tiszteli az érték közösséget. Annak pedig érték közösségként kell válaszolnia... Orbán erős lehet, de anynyira nem erős, hogy népe morgás nélkül kövesse az európai elszigeteltségbe. Főleg olyan időben, amikor Magyarország nagyon rá van szorulva az európai pénzekre.”¹²

Hasonló gondolatmenetet követ a taz (a 68-as balos hagyományokat őrző berlini napilap) bécsi tudósítója, Ralf Leonhard: „Silvio Berlusconi sem a bunga-bunga vagy a sok bírósági ügye miatt bukott meg, hanem a pénzpiacok kifogásai miatt. Orbán Waterlooja, ez megjósolható, nem politikai, hanem gazdasági lesz.”¹³

Európai határozottságot sürget rövid és szikár, „Nyomás” című kommentárjában a konzervatív Frankfurter Allgemeine Zeitung is, néhány más laphoz hasonlóan párhuzamokat vonva a konzervatív magyar és a baloldali román kormány jogállam-bontogatása között. „Az unión belüli, amúgy is erős széthúzó erők még erősebbekké válnának, ha az EU egyszerűen tudomásul venné értékrendjének megsértését. Helyes ezért, hogy Reding EU-biztos asszony nyomást gyakorol Magyarországra.”¹⁴ A konzervatív lap egy másik kommentátora, Klaus-Dieter Frankenberger nem zárkózik el Orbán és társai érvelése elől, hogy tudniillik a külföldi ellenvélemények egy részét a magyar ellenzék sugallja, mégis így inti a Fidesz vezetőit: „Hogy a felháborodás a partnerországokban talán nagyobb, mint magában az országban, azt Orbánnak nem kellene dacosan úgy elintéznie, mint a tájékozatlanok reakcióját vagy olyan politikai ellenfelekét, akik elutasítják az ő érték konzervativizmusát. Sokan kétségkívül ilyenek; de ha a hatalommegosztás rendszerének határait megsértik, az a jóakarók színre lépését is kiváltja. (...) Hogy jó barátok is távolságot tartanak, sőt akár szankciókat fontolgatnak, annak fájdalmasan kellene érintenie Orbánt.”¹⁵

A jó barátok közül a konzervatív németeknél épp az alkotmányszavazással egy időben vendégeskedett Berlinben Áder János államfő, így a német olvasók még tájékozottabbak lehettek az ügyről. Beleértve, hogy a lapok addigra már ismertették Guido Westerwelle, a kisebbik koalíciós partnerhez, a konzervatív liberális Szabad Demokrata Párthoz tartozó külügyminiszter egyáltalán nem diplomatikus brüsszeli nyilatkozatát, amely szerint az európai értékeket ténylegesen meg kell tartani, nem pusztán arról van szó, hogy a papíron milyen alkotmány és milyen jogok állnak. Mivel aztán Áder és Westerwelle találkozásáról a berlini külügyminisztérium azt a diplomáciai szótárban szokatlanul erősnek számító közleményt adta ki, hogy „nyílt, helyenként igen ellentmondásos véleménycsere” zajlott, nem maradt titokban, hogy a „jóakarók” véleménye nem talált meghallgatásra. Képzeltük, hogy a miniszterelnökségen is hasonló jelenetek játszódhattak le, ha kormányzóvivői közlés szerint Angela Merkel kereszténydemokrata kancellár „kritikusan szólt a magyar parlament legutóbbi döntéseiről”, és arról győzködte látogatóját, hogy a parlamenti kétharmaddal felelősségteljesen kell élni.

Magyarázatot keresve több kommentátor a hatalom bebetonozásának szándékára tippel. Köztük Gregor Boldt a Westdeutsche Allgemeine Zeitungban, Németország legnagyobb regionális napilapjában abból indul ki (és ezen már nem is csodálkozhatunk), hogy „Orbán Viktor nem diktátor és Magyarország nem önkényuralom. A jobboldali konzervatív kormányfő az

alkotmány módosításával mégis a demokrácia határvidékén mozog. Mivel Orbán maga sem számít arra, hogy a 2014-es választásokon megint kétharmadhoz jusson, most be akarja betonozni a hatalmát.” Egybecseng ezzel a balliberális berlini Tagesspiegel következtetése: „A cél az, hogy a saját világnézetüket, valamint a lehető legtöbb államhatalmat átmentsenek a következő választás utánra. (...) Orbán számára egyre elérhetetlenebbnek tűnik az újabb kétharmad a 2014-es választásokon.”¹⁶

Jogászszemmel kissé másképp látja ugyanezt Ulrich Hufeld, aki 2002 és 2008 között a budapesti Andrassy Egyetemen tanított. A Süddeutsche Zeitungnak nyilatkozva nem tart ugyan attól, hogy a kormány visszaélne a törvényhozói szabadságával, de államjogászként azt tartja: „a bizalom jó, az alkotmány még jobb”. Hufeld árnyaltan fogalmaz ugyan, de nem sok jóra számít: „Orbán most láthatólag biankó meghatalmazást szeretne. Ha egy túl nagy többséggel felruházott párt felszabadítja magát az alkotmány kötöttségei alól, akkor a túlhatalom szakaszában zabolátlan demokrácia fenyeget. Utána pedig blokád. Ellentétes irányú kétharmados többség belátható időn belül nem lesz.”¹⁷

A jobboldali Springer-konzern vezető minőségi napilapja, a berlini Welt igyekszik jóindulattal közelíteni a helyzethez. Thomas Schmied kommentárja abból indul ki, hogy az érintett országokban érthető és legitim törekvés kiszabadulni a kommunizmus bukását követő zűrzavarból, amelynek haszonélvezői nem ritkán az előző rendszer emberei voltak. „Ám ahogyan Orbán és kormánya az ő új Magyarországra vágyik, amely visszahelyezi magát egy szent, ezeréves hagyományba – ez nehezen egyeztethető össze azokkal az elvekkel, amelyekért a fiatal Orbán egykor küzdött. (...) Orbán rég elhagyta ezt az utat. Nem bízik már a demokratikus erők szabad játékában, hanem úgy véli, hogy korlátlan hatalomra van szüksége. (...) Orbán Viktor nem időjárásállóvá teszi országát, hanem veszélyesen merevé. Ami túl merev, az könnyen török.”¹⁸

Kamaszok erőpróbálgatásához hasonlította Orbán politikáját a Welt egy másik kommentátora, Jacques Schuster. A serdülőkéhez képest kevésbé megmosolyogtató persze a helyzet, ha a kiszámított normasértések utáni megjátszott sajnálkozás kormánypolitikává válik. „Az ember szinte hajlamos Magyarország putyinizálásáról beszélni. Orbán szavai alapján az ő szándékai másnak tűnnek ugyan, de nem kevésbé aggasztónak. (...) Orbán olyan államot kíván magának, amelyben a társadalom az etnonacionalizmus hagyományainak megfelelően él, és a kormánynak olyan nagy hatalma van, amely enyhíti a megsemmisüléstől való félelmét.” A vélemény befejező mondatai: „Ha Orbán irányítása alatt Budapest most kérné felvételét az EU-ba, elutasítanák. Az állam, amelyben elsőként omlott le a vasfüggöny, már régóta nem teljesíti az európai felvételi követelményeket.”¹⁹

Figyelemre méltó interjúalany volt az országos közszolgálati rádió, a Deutschlandradio vendégeként a kereszténydemokrata Elmar Brok, az Európa Parlament külügyi bizottságának elnöke. Őt Budapesten is jól ismerik: vendégszónoka volt például a Fidesz 2008-as március 15-i megemlékezésének vagy egy 2009. januári Fidesz-konferenciának. A riporter kérdésére – „Operettország lesz Magyarországból?” – határozott nemmel felel, hiszen legfőbb „karcolgatnak bizonyos kritériumokat, amelyek az EU elveihez tartoznak”. A diplomatikus, párttársi megállapítások ugyanakkor olyan bírálatokkal keverednek, mint például hogy a nemzeti méltóság megsértéséről szóló cikkely kissé emlékeztet a török alkotmány véleményparagrafusára. „Az nem lehet, hogy valaki bajba kerüljön az eltérő politikai felfogása miatt, és az nem lehet, hogy a kormány határozza meg, mi a magyar méltóság, és hogy még a jogi eljárás is probléma.” Továbbá: „hogyan az alkotmánybíróság csak formális vizsgálatot végezhet, az nem felel meg az európai kritériumoknak”, és „ha például a diákok szabad áramlása veszélybe kerül, az ellentmond a szabad áramlás alapvető európai elveinek”.²⁰ Brok alapvető kérdésként említette a bíróságok függetlenségét is.

Az alkotmánymódosítás és a berlini Áder-látogatás napján a Deutschlandradio meginterjúvált Németországhoz kötődő magyarokat is: Dalos György Berlinben élő író, akit idehaza a mostani kormány ellenfeleként címkéznének föl, és Kiszelly Zoltán politológust, aki német egyetemeken is tanult, gyakornokoskodott egy kereszténydemokrata Bundestag-képviselő mellett, és most oktat a Fidesz közeliként nyilvántartott Századvég Alapítványánál is. Kiszelly felidézte, hogy másoké mellett Hillary Clinton amerikai külügyminiszter bírálata sem tett nagy hatást az Orbán-kormányra, és a maga részéről úgy vélte, külföldről legföljebb azzal érdemes próbálkozni, hogy milyen konkrét európai jogszabályokat sért a magyar jogalkotó. Ha viszont a magyar demokráciát általában bírálják, arra az a válasz, hogy aki nem élt a szovjet megszállási övezetben, az nem érti Kelet-Közép-Európát.²¹ Dalos pártolná, ha Európa rászólna Orbánékra, de szavaiból kitűnt, hogy jobban szeretné, ha a magyar társadalom mutatkozna annyira demokratikusnak, hogy meg tudja védeni magát az autoriter kísértésekkel szemben.²²

Erre azonban még várni kell, erősíti meg Magyarország egy jó ismerője, a Bécsben élő Richard Swartz svéd újságíró és író, aki sokáig a Svenska Dagbladet kelet-európai tudósítója volt, most pedig a Dagens Nyheter kommentátora. A Süddeutsche Zeitung tárcarovatában a trianoni traumára – ezen belül az idehaza sokat emlegetett tényezőkre: a külvilág nem ért meg minket, veszélyben a függetlenségünk – vezeti vissza, miért népszerű Orbán Magyarországon. A „szentimentális-agresszív hangú litánia” ellen formálódik ugyan a városi civil társadalom, de ez a csoport még kicsi. „Külföldön talán túlságosan is egyetlen személyt vettünk célba. Orbán nem annyira manipulálja a magyarokat, mint inkább kifejezi a nézeteiket – valójában inkább az a helyzet, hogy az országnak az az Orbánja van, amelyet megérdemel. Egyetlen más európai politikus sem jut még a közelébe sem annak a szilárd és kísértésbe vivő támogatásnak a nép köréből, amelyet Orbán demokratikus választásokon maga mögött tud. Egyszerűen kimondja, amit számtalan magyar hallani akar, és abszolút többségével azt tehet a parlamentben, amit akar. Hogy ez Magyarország jogállamiságának rovására mehet, az Európa többi részét egyelőre jobban aggasztja, mint saját honfitársainak többségét.”²³

Jegyzetek

1 <http://www.tivi.de/fernsehen/logo/artikel/40728/index.html>

2 Süddeutsche Zeitung, 2013. március 12., 1. o.

3 Süddeutsche Zeitung, 2013. március 15., 7. o.

4 <http://www.sueddeutsche.de/politik/verfassungsaenderung-in-ungarn-stich-ins-herz-des-rechtsstaats-1.1621861>

5 <http://www.spiegel.de/politik/ausland/orbans-verfassungsaenderung-ungarns-gefaehrlicher-weg-a-887996.html>

6 <http://www.tagesschau.de/ausland/eu/ungarn-verfassungsaenderung102.html>

7 <http://www.welt.de/114346552>

8 <http://www.tagesspiegel.de/politik/ungarns-verfassungsnovelle-ein-putsch-von-oben/7911278.html>

9 <http://www.welt.de/114348365>

10 <http://www.faz.net/-hox-77ks6>

11 F.A.Z., 2013. március 11., 10. o.

12 Süddeutsche Zeitung, március 13., 4. o.

13 <http://www.taz.de/Kommentar-Demokratie-in-Ungarn/!112693/>

14 F.A.Z., 2013. március 15., 10. o.

15 <http://www.faz.net/-hox-77luw>

16 <http://www.tagesspiegel.de/politik/ungarns-verfassungsnovelle-ein-putsch-von-oben/7911278.html>

17 <http://www.sueddeutsche.de/politik/verfassungsaenderung-in-ungarn-ungarn-droht-eine-zuegellose-demokratie-1.1622980>

18 <http://www.welt.de/114346552>

19 <http://www.welt.de/114495665>

20 http://www.dradio.de/dlf/sendungen/interview_dlf/2037849/

21 <http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/interview/2036141/>

22 <http://www.dradio.de/dlf/sendungen/kulturheute/2037891/>

23 Süddeutsche Zeitung, 2013. március 19., 12. o.

Tetszik

9 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Fantomfájdalom: Német lapvélemények a magyar választás következményeiről**
Gregor Mayer: A magyarok jövője, avagy történelmi mértékű jobbra tolódás...
2. **Gyórfy Iván: A szégyen íze (Az ajtó. Színes magyar–német filmdráma, 98 perc, 2012. Rendező-forgatókönyvíró Szabó István.)** Mozgóképre vinni egy belső monológokból és szenzitív pillanatképekből álló irodalmi...
3. **Gyórfy Iván: Lägeranatómia (Pénzhamisítók (Die Fälscher). Színes, szinkronizált osztrák–német filmdráma, 98 perc, 2007.)** Néhány ével ezelőtt nagy feltűnést keltett Stefan Ruzowitzky osztrák rendező...
4. **Takács Ferenc: Egy fejlődésregény vége (Viktor Pelevin: A Sárga Nyíl. Bratka László, Goretyity József és Herczeg Ferenc fordítása. Budapest, 2007, Európa Könyvkiadó, 206 oldal, 2500 forint. – Viktor Pelevin: Számok. Bratka László fordítása. Budapest, 2007, Európa Könyvkiadó, 306 oldal, 2200 forint.)** Takács Ferenc Egy fejlődésregény vége A posztmodernizmus szerves fejlemény...
5. **Gyórfy Iván: Egyedül nem megy (Együtt élhetnénk. Színes, feliratos francia–**

német vígjáték, 96 perc, 2011. Rendező-forgatókönyvíró Stéphane Robelin.) A

filmipar kezdi felfedezni, hogy potenciálisan 600 millió ember él...

Cimkék: Bedő Iván